

3-BOB

FUQAROLAR (JISMONIY ShAXSLAR)

16-modda. Fuqaro (jismoniy shaxs) tushunchasi

Fuqarolar (jismoniy shaxslar) deganda O'zbekiston Respublikasining fuqarolari, boshqa davlatlarning fuqarolari, shuningdek fuqaroligi bo'lmagan shaxslar tushuniladi.

Agar qonunda boshqacha tartib belgilangan bo'lmasa, ushbu Kodeksning qoidalari barcha fuqarolarga nisbatan qo'llaniladi.

Qarang: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining [8, 23-moddalari](#), mazkur Kodeksning [17, 1168, 1169-moddalari](#).

17-modda. Fuqarolarning huquq layoqati

Barcha fuqarolarning fuqarolik huquq va burchlariga ega bo'lish layoqati (huquq layoqati) teng ravishda e'tirof etiladi.

Fuqaroning huquq layoqati u tug'ilgan paytdan e'tiboran vujudga keladi va vafot etishi bilan tugaydi.

Qarang: mazkur Kodeksning [18, 41, 1169](#) va [1176-moddalari](#), O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksining [41-moddasi](#).

18-modda. Fuqarolar huquq layoqatining mazmuni

Fuqarolar:

mulk huquqi asosida mol-mulkka ega bo'lishlari; mol-mulkni meros qilib olishlari va vasiyat qilib qoldirishlari; bankda jamg'armalarga ega bo'lishlari; tadbirkorlik, dehqon (fermer) xo'jaligi bilan hamda qonunda taqiqlab qo'yilmagan boshqa faoliyat bilan shug'ullanishlari; yollanma mehnatdan foydalanishlari; yuridik shaxslar tashkil etishlari; bitimlar tuzishlari va majburiyatlarda ishtirok etishlari; yetkazilgan zararining to'lanishini talab qilishlari; mashg'ulot turini va yashash joyini tanlashlari; fan, adabiyot va san'at asarlarining, ixtironing, qonun bilan qo'riqlanadigan boshqa intellektual faoliyat natijalarining muallifi huquqiga ega bo'lishlari mumkin.

Fuqarolar boshqa mulkiy va shaxsiy nomulkiy huquqlarga ham ega bo'lishlari mumkin.

Qarang: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining [24](#) — [42-moddalari](#), mazkur Kodeksning [17](#), [99](#), [164](#), [1033](#) va [1051-moddalari](#).

19-modda. Fuqaroning ismi

Agar qonundan yoki milliy odatdan boshqacha tartib kelib chiqmasa, fuqaro o'z familiyasi va nomidan, shuningdek otasining ismi bilan huquq va burchlarga ega bo'ladi hamda ularni amalga oshiradi.

Qonunda nazarda tutilgan hollarda va tartibda fuqaro taxallusdan (to'qilgan ismdan) foydalanishi mumkin.

Fuqaro qonunda belgilangan tartibda o'z ismini o'zgartirishga haqli. Fuqaroning o'z ismini o'zgartirishi avvalgi ismi bilan olgan huquq va burchlarini bekor qilish yoki o'zgartirish uchun asos bo'lmaydi.

Fuqaro o'z ismini o'zgartirganligi haqida qarzdorlari va kreditorlariga xabar berish uchun zarur choralarni ko'rishi shart va u mazkur shaxslarda fuqaroning ismi o'zgarganligi haqida ma'lumot yo'qligi tufayli kelib chiqishi mumkin bo'lgan oqibatlar xavfini o'z zimmasiga oladi.

Ismini o'zgartirgan fuqaro o'zining avvalgi ismiga rasmiylashtirilgan hujjatlarga o'z hisobidan tegishli o'zgartirishlar kiritilishini talab qilishga haqli.

Fuqaro tug'ilgan vaqtida olgan ismini, shuningdek o'zgartirilgan ismini fuqarolik holati hujjatlarini qayd etish uchun belgilangan tartibda ro'yxatdan o'tkazishi kerak.

Boshqa shaxs ismidan foydalanib huquq va burchlarga ega bo'lishga yo'l qo'yilmaydi.

Qarang: mazkur Kodeksning [17](#), [18](#), [20](#), [99](#), [1171-moddalari](#), O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi [69](#), [70-moddalari](#).

20-modda. Ismni himoya qilish

O'z ismi bilan yashash huquqiga e'tiroz bildirilayotgan yoki ismidan qonunsiz foydalanilayotganligi munosabati bilan manfaatlari buzilayotgan shaxs manfaatlarini buzuvchidan bunday harakatlarga chek qo'yishni va raddiya berishni talab qilishi mumkin. Agar manfaatlar qasddan buzilayotgan bo'lsa, jabrlangan shaxs qo'shimcha suratda zararni qoplashni talab qilishi mumkin. Zararni qoplash uchun manfaatni buzgan shaxsning daromadini berish talab qilinishi mumkin. Manfaat qasddan buzilganida jabrlanuvchi ma'naviy ziyonning qoplanishini ham talab qilish huquqiga ega.

Ism yoki shaxsiy sha'n egasi bo'lmagan, lekin oilaviy mavqeyiga ko'ra bundan manfaatdor bo'lgan shaxs ham ushbu moddaning [birinchi qismida](#) ko'rsatilgan harakatlarga chek qo'yish yoki raddiya berish haqidagi talablarni qo'yishi mumkin. Bu shaxs boshqa shaxsning o'limidan keyin ham uning ismini va sha'nini himoya qilishga qaratilgan talablarning bajarilishiga harakat qilishi mumkin. Ismni va sha'nni buzish tufayli keltirilgan zararni qoplash talabi o'limdan keyin tan olinmaydi.

Qarang: mazkur Kodeksning [17 — 19, 99-moddalari](#), O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi [69, 70-moddalari](#).

21-modda. Fuqaroning yashash joyi

Fuqaroning doimiy yoki asosan yashab turgan joyi uning yashash joyi hisoblanadi.

O'n to'rt yoshga to'lmagan voyaga yetmaganlarning (kichik yoshdagi bolalarning) yoki vasiylikda bo'lgan fuqarolarning qonuniy vakillari — ota-onalari, farzandlikka oluvchilari yoki vasiylari yashaydigan joy voyaga yetmaganlar yoki vasiylikda bo'lgan fuqarolarning yashash joyi hisoblanadi.

Qarang: O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining [27, 28-moddalari](#), mazkur Kodeksning [18, 33-moddalari](#), O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksi [164-moddasi](#).

22-modda. Fuqaroning muomala layoqati

Fuqaroning o'z harakatlari bilan fuqarolik huquqlariga ega bo'lish va ularni amalga oshirish, o'zi uchun fuqarolik burchlarini vujudga keltirish va ularni bajarish layoqati

(muomala layoqati) u voyaga yetgach, ya'ni o'n sakkiz yoshga to'lgach to'la hajmda vujudga keladi.

Voyaga yetgunga qadar qonuniy asosda nikohdan o'tgan fuqaro nikohdan o'tgan vaqtdan e'tiboran to'la hajmda muomala layoqatiga ega bo'ladi.

Nikoh tuzish natijasida ega bo'lingan muomala layoqati o'n sakkiz yoshga to'lmasdan turib nikoh bekor qilingan taqdirda ham to'la saqlanib qoladi.

Nikoh haqiqiy emas deb topilganida sud voyaga yetmagan er (xotin) sud belgilagan paytdan boshlab to'la muomala layoqatini yo'qotganligi haqida qaror qabul qilishi mumkin.

Qarang: mazkur Kodeksning 16, 17-moddalari, O'zbekiston Respublikasi Fuqarolik protsessual kodeksi 42-moddasi.

23-modda. Fuqaroning huquq layoqati va muomala layoqatini cheklashga yo'l qo'yilmasligi

Qonunda belgilangan hollar va tartibdan tashqari, hech kimning huquq va muomala layoqati cheklanishi mumkin emas.

Fuqarolarning muomala layoqatini cheklashning qonunda belgilab qo'yilgan shartlari va tartibiga rioya qilmaslik davlat organining tegishli cheklashni belgilaydigan hujjati haqiqiy emasligiga sabab bo'ladi.

Fuqaroning huquq layoqatidan yoki muomala layoqatidan to'la yoki qisman voz kechishi va huquq layoqati yoki muomala layoqatini cheklashga qaratilgan boshqa bitimlar o'z-o'zidan haqiqiy emasdir, bunday bitimlarga qonun tomonidan yo'l qo'yiladigan hollar bundan mustasno.

Qarang: mazkur Kodeksning [17, 18, 22, 997, 1169-moddalari](#), O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi [42, 310 — 316-moddalari](#).

24-modda. Fuqaroning tadbirkorlik faoliyati

Fuqaro yakka tadbirkor sifatida davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan paytdan boshlab tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanishga haqlidir.

Fuqarolarning yuridik shaxs tashkil etmasdan amalga oshiriladigan tadbirkorlik faoliyatiga nisbatan, agar qonun hujjatlaridan yoki huquqiy munosabat mohiyatidan boshqacha tartib anglashilmasa, ushbu Kodeksning qoidalarini qo‘llaniladi.

Yuridik shaxs tashkil etmasdan ushbu moddaning [birinchi qismi](#) talablarini buzgan holda tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirayotgan fuqaro tuzgan bitimlar xususida o‘zining tadbirkor emasligini vaj qilib ko‘rsatishga haqli emas. Sud bunday bitimlarga ushbu Kodeksning tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog‘liq majburiyatlar to‘g‘risidagi qoidalarini qo‘llashi mumkin.

Qarang: mazkur Kodeksning [26-moddasi](#), O‘zbekiston Respublikasining 25.05.2000-yildagi “Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonunining [5, 6, 22, 26-moddalari](#).

25-modda. Fuqaroning mulkiy javobgarligi

Fuqaro o‘z majburiyatlari yuzasidan o‘ziga qarashli butun mol-mulki bilan javob beradi, qonunga muvofiq undiruvni qaratish mumkin bo‘lmagan mol-mulk bundan mustasno.

Qarang: mazkur Kodeksning 27-moddasi yettinchi xatboshisi, 29-moddasi oltinchi xatboshisi, O‘zbekiston Respublikasining 26.04.1996-yildagi “Iste’molchilarning huquqlarini himoya qilish to‘g‘risida”gi Qonunining 20-moddasi.

Qo‘shimcha ma’lumot uchun qarang: O‘zbekiston Respublikasi Oliy Xo‘jalik sudi Plenumining 15.06.2007-yildagi “Majburiyatlarni bajarmaganlik yoki lozim darajada bajarmaganlik uchun mulkiy javobgarlik to‘g‘risidagi fuqarolik qonun hujjatlarini qo‘llashning ayrim masalalari haqida”gi qarori.

26-modda. Yakka tartibdagi tadbirkorning va yakka tartibdagi tadbirkor maqomini yo‘qotgan jismoniy shaxslarning bankrot bo‘lishi

Yakka tartibdagi tadbirkor kreditorlarning o‘z tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirishi bilan bog‘liq bo‘lgan talablarini qanoatlantirishga qodir bo‘lmasa, belgilangan tartibda bankrot deb topilishi mumkin.

Yakka tartibdagi tadbirkor maqomini yo‘qotgan jismoniy shaxs kreditorlarning talablarini qanoatlantirishga qodir bo‘lmasa, agar tegishli talablar uning ilgarigi tadbirkorlik faoliyatidan kelib chiqqan bo‘lsa, belgilangan tartibda bankrot deb topilishi mumkin.

Ushbu moddaning birinchi yoki ikkinchi qismlarida ko‘rsatilgan shaxsni bankrot deb topish taomillarini amalga oshirishda uning tadbirkorlik faoliyatini amalga oshirish bilan bog‘liq bo‘lmagan majburiyatlari bo‘yicha kreditorlari ham o‘z talablarini qo‘yishga haqli. Mazkur kreditorlarning ular tomonidan shunday tartibda qo‘yilmagan talablari bankrot deb

topish taomili tugallanganidan keyin ham o'z kuchini saqlab qoladi.

Ushbu moddaning [birinchi](#) yoki [ikkinchi qismlarida](#) ko'rsatilgan shaxs bankrot deb topilgan taqdirda, uning kreditorlarining talablari ushbu Kodeksning [56-moddasida](#) nazarda tutilgan tartibda qanoatlantiriladi.

Ushbu moddaning [birinchi](#) yoki [ikkinchi qismlarida](#) ko'rsatilgan shaxsni sud tomonidan bankrot deb topishning yoki uning o'zini bankrot deb e'lon qilishining asoslari va tartibi qonun hujjatlarida belgilanadi.

(26-modda O'zbekiston Respublikasining 2017-yil 30-dekabrda O'RQ-455-sonli [Qonuni](#) tahririda — Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi, 30.12.2017-y., 03/18/455/0492-son)

27-modda. O'n to'rt yoshdan o'n sakkiz yoshgacha bo'lgan voyaga yetmaganlarning muomala layoqati

O'n to'rt yoshdan o'n sakkiz yoshgacha bo'lgan voyaga yetmaganlar, ushbu moddaning [ikkinchi qismida](#) sanab o'tilganlardan tashqari, bitimlarni o'z ota-onalari, farzandlikka oluvchilari yoki homiylarining yozma roziligi bilan tuzadilar. Bunday voyaga yetmagan shaxs tomonidan tuzilgan bitim keyinchalik shaxsning ota-onasi, farzandlikka oluvchilari yoki homiysi yozma ravishda ma'qullaganidan so'ng, u ham haqiqiy hisoblanadi.

O'n to'rt yoshdan o'n sakkiz yoshgacha bo'lgan voyaga yetmaganlar ota-onalari, farzandlikka oluvchilar va homiylarining rozilgisiz quyidagilarni mustaqil ravishda amalga oshirishga haqli:

1) o‘z ish haqi, stipendiyasi va boshqa daromadlarini tasarruf etish;

2) fan, adabiyot yoki san‘at asarining, ixtironing yoxud o‘z intellektual faoliyatining qonun bilan qo‘riqlanadigan boshqa natijasi muallifi huquqini amalga oshirish;

3) qonunga muvofiq kredit muassasalariga omonatlar qo‘yish va ularni tasarruf etish;

4) ushbu Kodeks 29-moddasining [ikkinchi qismida](#) nazarda tutilgan mayda maishiy bitimlarni hamda boshqa bitimlarni tuzish.

O‘n to‘rt yoshdan o‘n sakkiz yoshgacha bo‘lgan voyaga yetmaganlar ushbu moddaning [birinchi](#) va [ikkinchi](#) qismlariga muvofiq o‘zlari tuzgan bitimlar bo‘yicha mustaqil ravishda mulkiy javobgar bo‘ladilar. Bunday voyaga yetmaganlar o‘zlari yetkazgan zarar uchun ushbu Kodeksga muvofiq javobgar bo‘ladilar.

Etarli asoslar mavjud bo‘lganida sud ota-onalar, farzandlikka oluvchilar yoki homiyni yoxud vasiylik va homiylik organining iltimosnomasiga muvofiq o‘n to‘rt yoshdan o‘n sakkiz yoshgacha bo‘lgan voyaga yetmaganning o‘z ish haqi, stipendiyasi yoki boshqa daromadlarini mustaqil tasarruf etish huquqini cheklab qo‘yishi yoki bu huquqdan mahrum qilishi mumkin, bunday voyaga yetmagan shaxs ushbu Kodeks 22-moddasining [ikkinchi qismiga](#) yoki [28-moddasiga](#) muvofiq to‘la hajmda muomala layoqatiga ega bo‘lgan hollar bundan mustasno.

Qarang: mazkur Kodeksning [22](#), [28](#), [29](#), [117](#), [118](#), [993](#), [994-moddalari](#), O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi [324](#) — [326-moddalari](#).

28-modda. Emansipatsiya

O‘n olti yoshga to‘lgan voyaga yetmagan shaxs mehnat shartnomasi bo‘yicha ishlayotgan bo‘lsa yoki ota-onasi, farzandlikka oluvchilari yoxud homiysining roziligiga binoan tadbirkorlik faoliyati bilan shug‘ullanayotgan bo‘lsa, u to‘la muomalaga layoqatli deb e‘lon qilinishi mumkin.

Voyaga yetmagan shaxsni to‘la muomalaga layoqatli deb e‘lon qilish (emansipatsiya) ota-onaning, farzandlikka oluvchilarning yoki homiyni roziligi bilan vasiylik va homiylik organining qaroriga muvofiq yoxud, bunday rozilik bo‘lmagan taqdirda, sudning qarori bilan amalga oshiriladi.

Ota-ona, farzandlikka oluvchilar va homiy emansipatsiya qilingan voyaga yetmaganning majburiyatlari bo‘yicha, xususan, u yetkazgan zarar oqibatida kelib chiqqan majburiyatlar bo‘yicha javobgar bo‘lmaydilar.

Qarang: mazkur Kodeksning [22](#), [27](#), [29](#), [42-moddalari](#), O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi [324](#) — [326-moddalari](#).

29-modda. O‘n to‘rt yoshga to‘lmagan voyaga yetmaganlarning muomala layoqati

O‘n to‘rt yoshga to‘lmagan voyaga yetmaganlar (kichik yoshdagi bolalar) uchun bitimlarni, ushbu moddaning [ikkinchi qismida](#) ko‘rsatilganlardan tashqari, ularning nomidan faqat ota-onasi, farzandlikka oluvchilari yoki vasiylari tuzishi mumkin.

Olti yoshdan o‘n to‘rt yoshgacha bo‘lgan kichik yoshdagi bolalar quyidagilarni mustaqil ravishda amalga oshirishga haqlidirlar:

1) mayda maishiy bitimlar;

2) tekin manfaat ko‘rishga qaratilgan, notarial tasdiqlashni yoki davlat ro‘yxatidan o‘tkazishni talab qilmaydigan bitimlar;

3) qonuniy vakil yoki uning roziligi bilan uchinchi shaxs tomonidan muayyan maqsad yoki erkin tasarruf etish uchun berilgan mablag‘larni tasarruf etish borasidagi bitimlar.

Kichik yoshdagi bolaning bitimlari bo‘yicha, shu jumladan o‘zi mustaqil tuzgan bitimlar bo‘yicha uning ota-onasi, farzandlikka oluvchilari yoki vasiyi, agar ular majburiyatning buzilishida o‘zlarining ayblari yo‘qligini isbotlay olmasalar, mulkiy javobgar bo‘ladilar. Ushbu shaxslar qonunga muvofiq kichik yoshdagi bolalar yetkazgan zarar uchun ham javobgar bo‘ladilar.

Qarang: mazkur Kodeksning [21](#), [27](#), [28](#), [117-moddalari](#), O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi [173-moddasi](#), O‘zbekiston Respublikasining 07.01.2008-yildagi “Bola huquqlarining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonunining [3-moddasi](#).

30-modda. Fuqaroni muomalaga layoqatsiz deb topish

Ruhiy kasalligi yoki aqli zaifligi oqibatida o‘z harakatlarining ahamiyatini tushuna olmaydigan yoki ularni boshqara olmaydigan fuqaroni sud qonun hujjatlarida belgilab qo‘yilgan tartibda muomalaga layoqatsiz deb topishi mumkin va bunday fuqaroga vasiylik belgilanadi.

Muomalaga layoqatsiz deb topilgan fuqaro nomidan bitimlarni uni vasiyi amalga oshiradi.

Fuqaroning muomalaga layoqatsiz deb topilishiga sabab bo‘lgan asoslar bekor bo‘lsa, sud uni muomalaga layoqatli deb topadi va unga belgilangan vasiylikni bekor qiladi.

Qarang: O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining 117-moddasi to‘rtinchi qismi, mazkur Kodeksning 32, 119, 996-moddalari, O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi 34-moddasi birinchi qismi, 42-moddasi beshinchi qismi, 66-moddasi birinchi qismi, 310 — 316-moddalari, O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi 16-moddasi to‘rtinchi xatboshisi, 37-moddasi ikkinchi qismi, 43-moddasi birinchi qismining birinchi, uchinchi xatboshilari, 173-moddasi, O‘zbekiston Respublikasining 02.01.2014-yildagi “Vasiylik va homiylik to‘g‘risida”gi Qonunining 3-moddasi, 32-moddasi birinchi qismining birinchi, o‘n ikkinchi xatboshilari.

31-modda. Fuqaroning muomala layoqatini cheklash

Spirтли ichimliklarni yoki giyohvandlik vositalarini suiiste'mol qilish natijasida o‘z oilasini og‘ir moddiy ahvolga solib qo‘yayotgan fuqaroning muomala layoqati sud tomonidan fuqarolik protsessual qonun hujjatlarida belgilangan tartibda cheklab qo‘yilishi mumkin. Unga homiylik belgilanadi. Bunday fuqaro mayda maishiy bitimlarni mustaqil tuzish huquqiga ega. U boshqa bitimlarni homiyning roziligi bilangina tuzishi, shuningdek ish haqi, pensiya va boshqa daromadlar olishi hamda ularni tasarruf etishi mumkin. Biroq bunday fuqaro o‘zi tuzgan bitimlar bo‘yicha va yetkazgan zarari uchun mustaqil ravishda mulkiy javobgar bo‘ladi.

Fuqaroning muomala layoqati cheklanishiga sabab bo‘lgan asoslar bekor bo‘lsa, sud uning muomala layoqatini cheklashni bekor qiladi. Fuqaroga belgilangan homiylik sud qarori asosida bekor qilinadi.

Qarang: mazkur Kodeksning [23](#), [32](#), [997](#), [1174-moddalari](#), O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi [42-moddasi ikkinchi qismi](#), [66-moddasi birinchi qismi](#), [310](#), [311](#), [313](#) — [315-moddalari](#), O‘zbekiston Respublikasining 02.01.2014-yildagi “Vasiylik va homiylik to‘g‘risida”gi Qonunining [3-moddasi](#), [32-moddasi birinchi qismining birinchi](#), [o‘n ikkinchi xatboshilari](#).

32-modda. Vasiylik va homiylik

Vasiylik va homiylik muomalaga layoqatsiz yoki muomalaga to‘liq layoqatli bo‘lmagan fuqarolarning huquq va manfaatlarini himoya qilish uchun belgilanadi. Voyaga yetmaganlarga vasiylik va homiylik ularni tarbiyalash maqsadida ham belgilanadi. Vasiylar va homiylarning bunga tegishli huquq va burchlari qonun hujjatlari bilan belgilanadi.

Vasiylar va homiylar o‘z himoyalaridagi shaxslarning huquq va manfaatlarini har qanday shaxslar bilan munosabatlarda, shu jumladan, sudlarda ham maxsus vakolatsiz himoya qiladilar.

Voyaga yetmaganlarga vasiylik va homiylik ularning ota-onasi, farzandlikka oluvchilari bo‘lmagan, ota-onasi sud tomonidan ota-onalik huquqlaridan mahrum qilingan taqdirda, shuningdek bunday fuqarolar boshqa sabablarga ko‘ra ota-ona himoyasidan mahrum bo‘lib qolgan, xususan, ota-ona ularni tarbiyalashdan yoxud ularning huquq va manfaatlarini himoya qilishdan bo‘yin tovlagan hollarda belgilanadi.

Qarang: mazkur Kodeksning [34](#), [1174-moddalari](#), O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi [302](#), [306-moddalari](#), [310-moddasi birinchi qismi](#), [313-moddasi](#), [324-moddasi ikkinchi qismi](#), O‘zbekiston Respublikasining Oila

kodeksi [11](#), [51](#), [52](#), [67-moddalari](#), [72-moddasi](#) [ikkinchi qismi](#), [81-moddasi](#) [beshinchi qismi](#), O‘zbekiston Respublikasining 02.01.2014-yildagi “Vasiylik va homiylik to‘g‘risida”gi [Qonuni](#), O‘zbekiston Respublikasining 07.01.2008-yildagi “Bola huquqlarining kafolatlari to‘g‘risida”gi Qonunining [3-moddasi](#), [11-moddasi](#) [ikkinchi](#), [oltinchi qismlari](#), [13-moddasi](#) [ikkinchi qismi](#).

33-modda. Fuqaroni bedarak yo‘qolgan deb topish

Agar fuqaroning qayerdaligi haqida uning yashash joyida bir yil davomida ma’lumotlar bo‘lmasa, manfaatdor shaxslarning arizasiga muvofiq sud bu fuqaroni bedarak yo‘qolgan deb topishi mumkin.

Yo‘qolgan shaxs to‘g‘risida oxirgi ma’lumotlar olingan kunni aniqlash mumkin bo‘lmasa, bedarak yo‘qolgan deb hisoblash muddati yo‘qolgan shaxs to‘g‘risida oxirgi ma’lumotlar olingan oydan keyingi oyning birinchi kunidan, bu oyni belgilash mumkin bo‘lmagan taqdirda esa —keyingi yilning birinchi yanvaridan boshlanadi.

Qarang: mazkur Kodeksning [34 — 36](#), [1170-moddalari](#), O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi [34-moddasi](#) [o‘n birinchi qismi](#), [305 — 308-moddalari](#).

34-modda. Fuqaroni bedarak yo‘qolgan deb topish oqibatlari

Bedarak yo‘qolgan deb topilgan fuqaroning mol-mulkini doimiy suratda boshqarib turish zarur bo‘lsa, bu mol-mulk sudning qaroriga muvofiq vasiylik va homiylik organi tomonidan belgilanadigan va ushbu organ bilan tuziladigan ishonchli boshqaruv to‘g‘risidagi shartnoma asosida ish olib boradigan shaxsga topshiriladi.

Ushbu mol-mulkdan bedarak yo‘qolgan shaxs qonunga muvofiq boqishi kerak bo‘lgan fuqarolarga ta‘minot beriladi va uning soliqlar va boshqa majburiyatlar bo‘yicha qarzlarini to‘lanadi.

Vasiylik va homiylik organi yo‘qolgan fuqaroning qayerdaligi to‘g‘risida ma‘lumot olingan kundan boshlab bir yil o‘tganga qadar ham uning mol-mulkini muhofaza qiluvchi shaxsni belgilashi mumkin.

Shaxsni bedarak yo‘qolgan deb topishning ushbu moddada nazarda tutilmagan oqibatlari qonun bilan belgilanadi.

Qarang: mazkur Kodeksning 141-moddasi [6](#), [7-bandlari](#), O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi 66-moddasi [ikkinchi](#), [beshinchi qismlari](#), [309-moddasi](#), O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi 43-moddasi birinchi qismining [birinchi](#), [ikkinchi xatboshilari](#), 160-moddasi [birinchi](#), [to‘rtinchi xatboshilari](#), 219-moddasi [birinchi](#), [ikkinchi xatboshilari](#), O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 13.11.1992-yildagi “Fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlaridagi xatoliklarni belgilashni tartibga soluvchi qonunchilikni sudlar tomonidan qo‘llanishi haqida”gi 5a-sonli qarorining [11-bandini](#).

35-modda. Fuqaroni bedarak yo‘qolgan deb topish haqidagi qarorning bekor qilinishi

Bedarak yo‘qolgan deb topilgan fuqaro qaytib kelgan yoki uning turar joyi aniqlangan taqdirda, sud uni bedarak yo‘qolgan deb topish haqidagi qarorni bekor qiladi. Sudning qarori asosida fuqaroning mol-mulkini boshqarish bekor qilinadi.

Qarang: mazkur Kodeksning [33](#), [34-moddalari](#), O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi [309-moddasi](#), O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi [48-moddasi](#), O'zbekiston Respublikasining 02.01.2014-yildagi "Vasiylik va homiylik to'g'risida"gi Qonunining [35-moddasi](#).

36-modda. Fuqaroni vafot etgan deb e'lon qilish

Agar fuqaroning qayerda turganligi haqida uning yashash joyida uch yil mobaynida ma'lumot bo'lmasa, basharti u o'lim xavf solib turgan yoki muayyan baxtsiz hodisadan halok bo'lgan deb taxmin qilish uchun asos bo'ladigan vaziyatlarda bedarak yo'qolgan bo'lib, uning qayerdaligi haqida olti oy mobaynida ma'lumotlar bo'lmasa, manfaatdor shaxslarning arizasiga muvofiq sud uni vafot etgan deb e'lon qilishi mumkin.

Harbiy harakatlar munosabati bilan bedarak yo'qolgan harbiy xizmatchi yoki boshqa fuqaro harbiy harakatlar tamom bo'lgan kundan e'tiboran kamida ikki yil o'tgandan keyin sud tomonidan vafot etgan deb e'lon qilinishi mumkin.

Sudning fuqaroni vafot etgan deb e'lon qilish haqidagi qarori qonuniy kuchga kirgan kun vafot etgan deb e'lon qilingan fuqaroning o'lgan kuni deb hisoblanadi. O'lim xavf solib turgan yoki muayyan baxtsiz hodisadan halok bo'lgan deb taxmin qilish uchun asos bo'ladigan vaziyatlarda bedarak yo'qolgan fuqaro vafot etgan deb e'lon qilingan taqdirda, sud uning taxmin qilingan halokat kunini ushbu fuqaroning o'lgan kuni deb topishi mumkin.

Fuqaroni vafot etgan deb e'lon qilish bunday fuqaroning huquq va burchlari borasida uning o'limi olib kelishi mumkin bo'lgan oqibatlarni vujudga keltiradi.

Qarang: mazkur Kodeksning [37](#), [848](#), [1170-moddalari](#), O'zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi 66-

37-modda. Vafot etgan deb e‘lon qilingan fuqaro qaytib kelishining oqibatlari

Vafot etgan deb e‘lon qilingan fuqaro qaytib kelgan yoki uning qayerda turganligi ma‘lum bo‘lgan taqdirda, uni vafot etgan deb e‘lon qilish haqidagi qaror sud tomonidan bekor qilinadi.

Fuqaroni vafot etgan deb e‘lon qilish haqidagi qaror bekor qilinganidan keyin u har qanday shaxsdan bu shaxsga bepul o‘tib qolgan mavjud mol-mulkini o‘ziga qaytarib berishni uch yil mobaynida sud orqali talab qilishga haqli, ushbu Kodeksning 229-moddasi ikkinchi va to‘rtinchi qismlarida nazarda tutilgan hollar bundan mustasno.

Agar vafot etgan deb e‘lon qilingan fuqaroning mol-mulki uning vorislari tomonidan uchinchi shaxslarga sotilgan bo‘lib, bu shaxslar xarid narxini fuqaro qaytib kelgan paytgacha batamom to‘lamagan bo‘lsalar, bu holda to‘lanmagan summani talab qilish huquqi qaytib kelgan fuqaroga o‘tadi.

Vafot etgan deb e‘lon qilingan fuqaroning mol-mulkini haq to‘lashni nazarda tutadigan bitimlar asosida olgan shaxslar mol-mulkni vafot etgan deb e‘lon qilingan fuqaroning tirikligini bila turib sotib olganliklari isbotlansa, ular fuqaroga bu mol-mulkni qaytarib berishlari shart. Bunday mol-mulkni asli holida qaytarib berishning imkoni bo‘lmasa, uning qiymati to‘lanadi.

Agar vafot etgan deb e‘lon qilingan shaxsning mol-mulki meros huquqi bo‘yicha davlatga o‘tgan va sotib yuborilgan bo‘lsa, fuqaroni vafot etgan deb e‘lon qilish haqidagi qaror bekor qilinganidan keyin unga mol-mulkni sotishdan tushgan pul qaytarib beriladi.

Qarang: mazkur Kodeksning 36, 99, 1009-moddalari, O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi 309-moddasi, O‘zbekiston Respublikasining Oila kodeksi 37, 48-moddalari, 160-moddasi birinchi, to‘rtinchi xatboshilari, O‘zbekiston Respublikasining 02.01.2014-yildagi “Vasiylik va homiylik to‘g‘risida”gi Qonunining 35-moddasi.

38-modda. Fuqarolik holati hujjatlarini qayd etish

Quyidagi fuqarolik holati hujjatlari davlat tomonidan qayd etilishi kerak:

- 1) tug‘ilish;
- 2) o‘lim;
- 3) nikoh tuzilganligi;
- 4) nikohdan ajralish.

(38-moddaning birinchi qismi O‘zbekiston Respublikasining 1998-yil 25-dekabrdagi 729-I-son Qonuni tahririda — Oliy Majlis Axborotnomasi, 1999-y., 1-son, 20-modda)

Fuqarolik holati hujjatlarini qayd etish fuqarolik holati hujjatlarini yozish organlari tomonidan fuqarolik holati hujjatlarini qayd etish daftariga (hujjatlar daftariga) tegishli yozuvlarni kiritish hamda shu yozuvlar asosida fuqarolarga guvohnomalar berish yo‘li bilan amalga oshiriladi.

Farzandlikka olish, otalikni belgilash, familiya, ism va ota ismini o‘zgartirish, jinsning o‘zgartirilishi kabi voqea va faktlar ushbu moddaning birinchi qismida nazarda tutilgan fuqarolik holati hujjatlarida ularga tegishli o‘zgartishlar kiritish yo‘li bilan ifodalanadi.

(38-modda O'zbekiston Respublikasining 1998-yil 25-dekabrdagi 729-I-son Qonuniga muvofiq uchinchi qism bilan to'ldirilgan — Oliy Majlis Axborotnomasi, 1999-y., 1-son, 20-modda)

Fuqarolik holati hujjatlari yozuvlarini tuzatish va o'zgartirish yetarli asoslar bo'lsa hamda manfaatdor shaxslar o'rtasida nizo bo'lmasa, fuqarolik holati hujjatlarini yozish organi tomonidan amalga oshiriladi.

Manfaatdor shaxslar o'rtasida nizo bo'lsa yoki fuqarolik holati hujjatlarini yozish organi yozuvni tuzatish yoki o'zgartirishni rad etsa, nizo sud tomonidan hal qilinadi.

Fuqarolik holati hujjatlari yozuvlarini bekor qilish va tiklash fuqarolik holati hujjatlarini yozish organi tomonidan, manfaatdor shaxslar o'rtasida nizo bo'lsa yoki fuqarolik holati hujjatlaridagi yozuvlarda jiddiy tafovutlar bo'lsa — sud qarori asosida amalga oshiriladi.

(38-moddaning oltinchi qismi O'zbekiston Respublikasining 1998-yil 25-dekabrdagi 729-I-son Qonuni tahririda — Oliy Majlis Axborotnomasi, 1999-y., 1-son, 20-modda)

Fuqarolik holati hujjatlarini qayd etuvchi organlar, bu hujjatlarni qayd etish tartibi, fuqarolik holati hujjatlari yozuvlarini o'zgartirish, tiklash va bekor qilish tartibi, hujjat daftarlari va guvohnomalarning shakllari, shuningdek hujjatlar daftarlari saqlash tartibi va muddatlarini belgilovchi organlar qonun hujjatlari bilan belgilanadi.

Qarang: mazkur Kodeksning 1172, 1173-moddalari, O'zbekiston Respublikasining Oila kodeksi 13, 18, 38, 42, 43,

47, 48, 201 — 232-moddalari, O‘zbekiston Respublikasining Fuqarolik protsessual kodeksi 297-moddasi ikkinchi qismi, 308, 309-moddalari, O‘zbekiston Respublikasining 14.04.1999-yildagi “Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari to‘g‘risida”gi Qonunining 14-moddasi, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 12.06.2018-yildagi “Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish tizimini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 3785-sonli qarori, Vazirlar Mahkamasining 14.11.2016-yildagi “Fuqarolik holati dalolatnomalarini qayd etish qoidalarini tasdiqlash to‘g‘risida”gi 387-sonli qarori, O‘zbekiston Respublikasi Oliy sudi Plenumining 13.11.1992-yildagi “Fuqarolik holati dalolatnomalari yozuvlaridagi xatoliklarni belgilashni tartibga soluvchi qonunchilikni sudlar tomonidan qo‘llanishi haqida”gi 5a-sonli qarori.